

GEMISTE KANS (1): DE 36-URENWEEK

GILBERT DE SWERT (REDACTIELID)

Gemiste kans: korte rubriek die, bij wijze van afsluiter (pousse-café), het water van de twintigste eeuw opnieuw in de mond wil brengen. Met maatregelen van toen – nauwelijks of niet (meer) bekend – die problemen van vandaag hadden kunnen voorkomen of verzachten. Als ze toen genomen waren.

Najaar 1978. Premier Tindemans zegt zijn ministers op (11 oktober), het parlement wordt ontbonden (15 november), verkiezingen worden gehouden (17 december), Paul Vanden Boeynants krijgt het beheer van de lopende zaken en neemt iedereen in snelheid.

Wat was de traagheid? De '36-uren' waren een kifappel, de discussie erover tussen vakbonden en werkgevers leek op de luidspreekerspropagandastrijd destijds tussen Taiwan en China over de zee-engte van Quemoi. De onderhandelingen over een interprofessioneel akkoord sleepten dan ook aan. De vakbonden wilden 10% werktijdverkorting (van 40 naar 36 u.), zo vlug mogelijk. Het VBO wilde nog wel 5% over drie jaar, maar met soepelheid (op jaarbasis), met ook meer deeltijdse arbeid, en met de handtekening van alle voorzitters van alle bonden (van confederaties en beroepscentrales) om te verkrijgen dat in sectoren en ondernemingen niets nog bovenop zou gevraagd worden. Te nemen of te laten. Te laten dus, zeiden de vakbonden. Afijn, werktijdverkorting was eind 1978 een fixatiepunt geworden tussen sociale gesprekspartners, rijp voor politieke marchandage op z'n Belgisch.

VDB snijdt iedereen de adem af met een plan waarin gegeven en gegeven wordt. Gegeven aan de vakbonden: 36-uren overall eind 1981 en bijkomende aanwervingen (+ 3%). Gegeven aan de werkgevers: niet voor KMO's, één jaar geen RSZ-bijdragen voor het bijkomend personeel, vermindering sociale lasten voor concurrerende sectoren (-15%) en loonstop tot eind 1981. Een plan simpel van inhoud, maar gesofisticeerd van effecten: productiviteitsstijgingen zouden voortaan resulteren in minder werken, veeleer dan in meer loon. En de kostenstijging van de werktijdverkorting wordt voor de bedrijven goedge maakt door de lastenverlaging, die op haar beurt bijgepast wordt uit de staatskas. Onder Tindemans was België's economische draaibank voornamelijk bijgesteld ten koste van de werkgelegenheid. Onder de komende regering zou de bijstelling gebeuren ten koste van de overheid.

VDB is echter te vlug. Europees worden de hoofden geschud: België moet weer de spits afbijten, het slimste jongetje willen zijn uit de Europese klas dat de nieuwe magische regel van drie (tussen het aantal werknemers, het aantal werklozen en het aantal gewerkte uren) probeert op te lossen. Nieuwe premier Martens brengt, midden in een speculatiegolf tegen de frank, bezoekjes aan Parijs en Bonn. Frankrijk en vooral Duitsland steunen de frank, als België maar zijn besmettelijke idee van 36 u. in quarantaine plaatst.

Ook binnenlands is het overleg gebruuskeerd: waartoe dienen zij, sociale partners, als de regeringsformateur zonder hun zeg(en) formules uitwerkt? Syndicaal België is ingenomen met de 36 u., maar haalt fors uit tegen de loonstop, opportunistisch (het is een periode van sociale verkiezingen) en principieel (wat met de andere inkomens dan lonen?). Het zwaarste geschut komt echter van het patronaat. Het VEV houdt een rondgang door Vlaanderen om 's lands 'economische zelfmoord' aan te kondigen. De patroons hebben heel hun strategie gegrondvest op de economische onmogelijkheid van werktijdverkorting. VDB, asjeblijf, gaat het tegendeel bewijzen. De patronale tegenargumenten zijn om van te smullen: het plan zou, door de arbeidskosten te verlagen (loonstop, - 15% sociale lasten), de rationalisatietendens vertragen en de laatste snik van sommige ondernemingen ergerlijk rekken tot een lange reutel. De lastenvermindering is natuurlijk een even verleidelijk als verraderlijk lokkertje.

De patroons vinden die 36 u. van VDB echter zo verderfelijk omdat ze er al zijn. Het aantal gepresteerde uren in de industrie is sinds 1970 verminderd met 26%, zeggen de statistieken (oktober 1978), en bedraagt 35,4 u. per werknemer. De productie is in dezelfde tijd gestegen met 30%. De werktijdverkorting is al aan gang, maar ze kost de patroons zo goed als niets, dankzij het handige stelsel van gedeeltelijke werkloosheid. In steeds meer fabrieken worden immers de arbeid(st)ers aangemaand vlugger te werken, de productie b.v. af te werken op vier i.p.v. vijf dagen, dan kunnen ze de vijfde dag naar de werkloosheid. Tussen haakjes: die stille gang van zaken bewees dat de patroons niet zo moesten kermen dat de 36 u. onze industrie zou ruïneren en dat de vakbonden niet moesten doen geloven dat de 36 u. honderdduizend arbeidsplaatsen zou opleveren. Het plan-VDB frustrereert die evolutie. Door de werktijdverkorting tot 36 u. wordt 'gedeeltelijke werkloosheid' bemoeilijkt. En door de verplichte bijkomende aanwerving worden de ondernemingen verplicht een einde te stellen aan hun strategie van massale arbeidsuitstoot en hun heil te zoeken in nieuwe producten en nieuwe markten.

Dat allemaal zorgt voor een fameuze heisa rond de politieke onderhandelingstafel. Maar na een honderddagige communautaire oorlog moet het sociaal bestand vlug gesloten worden: het plan-VDB wordt in de regeringsverklaring van Martens I behouden, maar omgezet in een regeringsvoorstel voor het overleg. In minder dan 36 u. was het plan-VDB uitgekleeft. Het overleg vilt het verder tot het 'plan-De Wulf': de verplichte 36 u. met aanwerving worden een facultatieve 38u. met premie per bijkomende aanwerving. Een verplicht stelsel (met financiële compensaties) wordt ingeruild voor een soepel systeem van aansporingen. Iedereen is tevreden, de frank is alweer gered, de sociale partners hebben hun rol heroverd.

Kans gemist? Kom er nú maar eens om.

De 39-urenweek is pas sinds begin 1999 overal van toepassing, althans wettelijk. De 36-urenweek is hier en daar binnengehaald, soms moeizaam. De 35-uren komen er nu aan in Frankrijk, maar smaken daar nu naar levertraan ingelepeld door hardleerse politieke ouders. De 35-uren staan op de agenda van het Europees Vakverbond haast al zolang als dat bestaat (1973). Kortom, twintig jaar geleden was de tijd aan werktijdverkorting, nu aan werktijdverlenging. Meer werken voor de enen (vooral mannen), minder werken enkel voor de anderen (doorgaans vrouwen).

Kans benut? Dan was het nú heel (zeker) anders.

Dan was de invasie van de arbeidsmarkt door de *babyboomers* (mannen maar vooral vrouwen) in de jaren zeventig, in een periode van economische teruggang, niet (of veel minder) opgevangen door werkloosheidsuitkeringen of 'nepstatuten', wel door (meer) jobs, door arbeidsherverdeling. Dan hadden de 36-uren al eind 1981 hun beslag gekregen (en was de vierdagenweek wellicht nu al op grote schaal georganiseerd). Weliswaar met overheidssteun (nu ook trouwens). Maar allicht zonder de misrekening van Fons Verplaetse in 1982. Die dacht toen: zorg voor herstel van de concurrentiekracht (devaluatie, loonstop, spijbelen met indexeringen), en de rest zal u toegeworpen worden: tweehonderdduizend jobs (volgens het IMF), dus weg werkloosheid, en dus ook weg gat in de overheidsfinanciën. Maar dan hadden we Fons Verplaetse gemist.